

KAPITTEL 6A: - HVORDAN VÅGET JEG Å NEKTE?

_Jeg har ikke tall på hvor mange muslimske jenter som har spurt meg om hvordan jeg våget å si nei til arrangert ekteskap. Det er vanskelig å forklare, men jeg tror det handlet om at jeg var så nedfor i lang tid, bare deppa og gråt. Å ha det fryktelig vondt, det går for en eller to måneder. Men jeg var psykisk utenfor i to år på grunn av mine foreldres planer om å gifte meg bort. Til slutt var jeg så utkjørt at jeg ga blaffen i om jeg ble drept hvis jeg nektet. Jeg tenkte: "Hvis ikke jeg får livet mitt, så får ingen andre det heller." Først da våget jeg å stå opp for meg selv, forteller Hafsa (20), som har albanske foreldre.

_Jeg trodde at jeg skulle utløse den "store krigen", men folk i miljøet roet seg ganske fort. Den eneste som ble skikkelig såret var pappa. Han har jeg ikke sett siden jeg stakk hjemmefra for ett år siden.

Hafsa utstråler ro og verdighet der hun sitter behagelig tilbakelent i skinnstolen i sin egen stue. Hun har moderne vestlige klær og er moderat sminket. Livet er til å trives med, forteller hun. Men savnet etter foreldrene vipper henne ut av balanse fra tid til annen. Hennes mor treffer hun av og til i all hemmelighet ettersom Hafsas far nekter dem kontakt.

Hafsa beskriver sin barndom som trygg og kjærlighetsfull. Hennes foreldre migrerte fra den fattige albanske landsbygda på midten av 1970-tallet. De ga Hafsa og søsknene frihet til å leke med jevnaldrende, både norske og muslimske barn. Tidlig i tenårene opplevde hun avstanden mellom seg og norske venninner: Hun kunne ikke kle seg som dem, hun kunne ikke være med på kino eller på badestranden. Hvis hun likevel gjorde det, var angsten der for å bli avslørt av foreldrene.

_Men det var ikke et alvorlig problem for meg. Stort sett var jeg fornøyd med livet, først og fremst fordi jeg hadde trygghet og kjærlighet hjemme. Jeg følte de ville gjøre alt det beste for meg, forklarer hun.

Da Hafsa var 15 år gammel, tok livet en brå vending. Hun ble nektet samvær med norske venninner.

_Beskjeden var at jeg fikk holde meg til albanske jenter. "Norske jenter driver rundt i gatene. De drikker og farter med gutter. Det kan ikke du," forklarte de meg. Jeg fikk sjokk, døren til livet ble på en måte smelt igjen uten at jeg hadde sjanse til å gjøre noe med det. Men jeg protesterte ikke.

Den virkelig dramatiske omveltningen i Hafsas liv, inntraff to år senere.

_ "Vi reiser til Albania til sommeren for å gifte deg bort," sa pappa en dag. De hadde hintet det siste året om å forlove meg, men jeg prøvde å la være å tenke på det. Sa til meg selv; "nei, det er ikke mulig. Jeg kan ikke gifte meg. Jeg får ta problemene når de kommer. Ikke nå, nei dette er ikke sant, slik tenker ikke mine foreldre." Jeg fortregnte tankene fullstendig, for egentlig var jeg for redd til å ta inn over meg hva som var i ferd med å skje. Jeg ble med til Albania, 17 år gammel og helt fjern. Jeg trodde simpelthen ikke at dette kunne skje med meg, og jeg mente at jeg ville klare å overbevise dem

på en eller annen måte om at jeg i det minste måtte få utsette forlovelse og bryllup et par år til. Jeg svevde i en slags transe, var helt virkelighetsfjern. Jeg burde ha visst at sjansen for å slippe unna når vi først kom til Albania, var ytterst liten, forteller Hafsa. Hun smiler forsiktig mens hun rister på hodet og tilføyer:

_Jeg var så naiv.

Familien skulle være i Albania i to måneder. Etter tre uker serverte Hafsas foreldre deres lenge tilslørte planer: Hafsa skulle forloves bort til morens fetter. Hafsa repliserte med at hun ville vente. Ingenting mer ble sagt, og Hafsa klamret seg til håpet om at hun var blitt hørt og respektert. Men uken etter overhørte hun en samtale mellom sine foreldre og den utkåredes far. Forlovelsesfest ble planlagt til like før avreise fra Albania.

_Jeg fikk panikk, og søkte råd hos min søster. Hun er ti år eldre enn meg og gift med en albaner fra pappas landsby. Hun sa klart ifra at hvis jeg nektet, kom foreldrene mine helt sikkert til å ta passet fra meg og holde meg tilbake i Albania inntil jeg ga etter. Men jeg ble ikke redd. Jeg tenkte at mine venner i Norge ville hjelpe meg dersom alt skulle skjære seg.

_Uken før avreise kom pappa med nyinnkjøpte klær til meg. Han fortalte at forlovelsesfesten var planlagt. Han var svært vennlig mot meg, prøvde sitt beste for å godgjøre meg. Jeg hadde ikke møtt mannen jeg skulle forloves bort til, bare såvidt sett han gjennom en glassrute. Det eneste jeg visste, var at han hadde et handikap og at han var rik. Igjen manipulerte jeg tankene mine. Jeg sa til meg selv: "Det gjør ingenting. La dem arrangere festen. Dersom jeg protesterer er hundre og ett ute. Det viktigste nå er å sørge for å komme seg ugift ut av dette landet. I Norge får jeg finne ut hva jeg kan gjøre for å slippe unna ekteskapet." Jeg var overbevist om at enhver protest hadde blitt møtt med giftemål der og da. Derfor spilte jeg med. Jeg var innesluttet, men jeg latet som om forlovelsen var ålreit for meg. Dessuten tenkte jeg mye på den eldste søsteren min. Hun var jo gift og bodde i Albania. Hvis jeg nektet å forlove meg, ville hun få bråk. Folk tenker: "Søstera er ei hore, da er hun også sånn."

Tilbake i Norge fortsatte Hafsa spillet. Hun mottok telefoner fra sin forlovede, og latet som om hun var glad i han.

_For å gjøre foreldrene mine beroliget og glade. Og for å gi meg selv tid til å finne ut hvordan jeg skulle klare å redde meg ut av situasjonen, forklarer hun.

Hafsa hadde allerede i lengre tid hatt en kjæreste i Norge, en gutt fra Syria som heter Murteza. Selv om han er muslim, aksepterte ikke Hafsas foreldre at hun giftet seg med Murteza. De aksepterte ingen andre enn en albaner som skulle hentes i hjemlandet. Det visste Hafsa, derfor våget hun ikke å fortelle om forholdet sitt. Etter nesten ett års dobbeltspill, nærmet en ny avreise seg, denne gangen bryllupsfeiring i Albania. Hafsa søkte igjen råd hos sin eldste søster, og fortalte henne over telefon at

hun ikke ville gifte seg.

_Jeg sa at jeg godt kunne gifte meg, men ikke nå. Jeg sa at jeg var for ung, og at jeg ikke ville gifte meg med ham. Hun klandret meg for at jeg hadde sagt ja til forlovelse i fjor når jeg visste at jeg ikke ville. Hun sa rett ut at hun ville få store problemer hvis jeg trakk meg. Da veltet frykten og fortvilelsen opp i meg. Jeg visste verken ut eller inn. Tenkte bare at jeg må komme meg bort, det må finnes en løsning.

Klær, dyrebare gaver som fjernsyn og video, samt gull for over 70 000 kroner var kjøpt inn. Bilen stod klar for avgang tidlig en morgen ved fem-tiden. Hafsa fikk panikk, og ringte en pakistansk venninne. Venninnen kjente til at Oslo Røde Kors Internasjonale Senter kunne hjelpe i en slik krise. Hafsa ringte en av senterets medarbeidere. Diskusjon var kort. Medarbeideren ville vite om Hafsa var sikker i sin sak. Dersom hun ikke ville giftes bort, var det bare én utvei ettersom avreisen var nært forestående: Stikk hjemmefra! Hafsa pakket klær i en pose, hev den ut vinduet og spaserte ut døren. På utsiden ventet venninnen i en drosje som kjørte henne til krisesenter. Neste måned hadde Hafsa bare kontakt med lillesøstera på telefon.

_Broren min dro på ferie, så leiligheten hans stod tom. Lillesøstera mi ville at vi skulle treffes der. Jeg ville forsikre meg om at det var trygt. "Ja, bare jeg har nøkler," svarte hun. Jeg sitter i stuen sammen med henne. Plutselig hører jeg noen åpner døren. Jeg styrter inn på soverommet og gjemmer meg i klesskapet. Min fars stemme når meg. Han spør etter meg, og jeg forstår at jeg er lur i en felle. De hadde planlagt alt! Presset lillesøstera mi til å få meg til leiligheten for å ta meg. Pappa kom inn på soverommet. Jeg hadde fullstendig panikk. Lå under en haug med kjoler og så bare føttene hans. Han snudde og gikk ut igjen, smalt igjen døra til soverommet. Noen sekunder senere slamrer også ytterdøra igjen. Jeg trodde kysten var klar, og stormet ut på gaten. Der lå mamma i buskene. Hun kom gråtende mot meg og kysset meg: "Hvis du bare kommer hjem igjen, så trenger du ikke å gifte deg," sa hun. Jeg syntes så synd på henne, og jeg var så redd. Men jeg prøvde å være sterk: "Dere er noen skikkelige duster. Jeg kommer ikke hjem. Jeg stoler ikke på dere. Dessuten har jeg fått meg jobb, og jeg leter etter leilighet. Jeg vil klare meg selv," sa jeg hikstende til mamma. Mamma gråt og gråt. Jeg holdt ikke ut tanken på å såre henne mer. Da pappa lovet å bryte forlovelsen, ga jeg etter og ble med hjem. Noe mer skjedde ikke. De sa ingenting, ingen kjefting, og ikke fikk jeg juling.

Dager, uker og måneder passerer. Hafsa føler seg mer og mer lettet. Hun våger å stole på at foreldrene har skrinlagt bryllupsplanene.

_Så ringer han, forloveden! Og prater som om vi skal gifte oss! Foreldrene mine hadde ikke sagt ett ord til ham om at jeg ikke ville gifte meg. Tvert om, de hadde forholdt seg til ham som om bryllupet bare var utsatt for en kortere periode. Jeg ble vettskremt, og tenkte at jeg kunne glemme å kjempe imot lenger. Lillesøstera mi gråt. Jeg var redd for at hun skulle få juling hvis jeg stakk av igjen, og jeg syntes synd på foreldrene mine. Jeg bare ga opp. Turde ikke mer, orket ikke mer. Følte meg alene og

hjelpeløs. Jeg klarte ikke å se en eneste sjanse til å komme meg helskinnet ut av situasjonen. "Andre jenter overlever å bli giftet bort, så hvorfor ikke. Det er skjebnen min, jeg kan ikke ta kontroll over skjebnen min," tenkte jeg.

_Jeg sa til foreldrene mine at det var greit: "Ålreit, så gifter jeg meg. La oss bli ferdig med den saken," sa jeg tørt til dem. Foreldrene mine ble selvsagt kjempelykkelige. Men kjæresten min, han ble så ulykkelig og forbanna. Han presset og presset meg. Han hjalp meg til å se at jeg holdt på å gi opp livet mitt, og at jeg samtidig kom til å ødelegge kjærligheten vår. En dag rant det over for meg. Jeg vet ikke hvordan jeg fikk samlet til meg mot, men det bare sprakk idet jeg kom inn døra hjemme. Jeg freste til mamma at jeg ikke ville gifte meg. "Det kommer aldri på tale," raste jeg. Mamma sa: "Jeg visste det hele tiden. Jeg visste at du ikke ville gifte deg. Du skal få slippe, jenta mi," sa hun. Pappa kom hjem. Jeg trodde han skulle ha eksplodert. Ansiktet var ildrødt av raseri: "Hva er det dere tror for noe? Hva tar dere meg for? Jeg har et rykte å ta vare på i Albania. Ikke tale om jeg vil miste ansikt. Hva er det som er galt med den gutten, da?" ville han vite. Jeg argumenterte med at han var handikappet, og jeg sa rett ut at jeg ville velge ektemann selv. Diskusjonen var over fra min side. Det fikk bære eller briste.

_Pappa tolket meg umiddelbart til at jeg hadde kjæreste. Jeg benektet. Han ville gi meg juling, men mamma stoppet ham. Hun sa: "Hafsa vet ikke hva hun holder på med. La henne være. La henne få tenke seg om. Vi bryter forlovelsen og finner en annen gutt til henne." Jeg svarte det samme: "Aldri om jeg gifter meg med en *dere* velger. Aldri!" Krangelen fortsatte. Pappa prøvde seg med at jeg skulle få være med å bestemme ektemann. Jeg fortsatte å blånekte. Han lovet meg å bryte forlovelsen. Det var hans kompromiss der og da.

_Jeg gikk på rommet mitt og var nærmest i sjokk over meg selv: "Var dette meg? Hvordan hadde jeg våget å nekte?" Det følte ufattelig. Og for en lettelse. Jeg slipper å gifte meg, jublet jeg. Det var den lykkeligste dagen i mitt liv. Jeg følte meg fri. Jeg kunne puste.

Denne gangen ble forlovelsen brutt. Men Hafsas far mistenkte henne for å ha en kjæreste. Han tok ut to måneders sykepermisjon for å spionere på datteren sin.

_Han spante døgnet rundt på meg, desperat etter å finne ut om jeg traff en gutt. Jeg både så han snike seg etter meg, og fikk høre fra venner hva han holdt på med. Hvis jeg skulle treffe Murteza, tok jeg drosje, gjemte meg på toalett på kafeer, skiftet til klær pappa ikke hadde sett meg i, gikk omveier på flere kilometer, og... Nei, det var helt hysterisk, ler Hafsa.

Hafsas far avslørte ikke hennes forhold til Murteza. Men Hafsas mor fant en dag fotografier av Murteza og brev som han hadde sendt henne. Bevisene la hun frem for ektemannen. Han prøvde å banke sannheten ut av Hafsa. Men hun nektet. Hun forklarte at det var en gammel kjæreste. Faren trodde henne.

_Men mamma trodde meg ikke. Jeg følte likevel at hun var på min side. Om natten kom hun til meg og spurte meg forsiktig om jeg fremdeles var glad i gutten hun hadde sett på bildet. Jeg bekreftet det. Igjen hadde igjen latt meg lure. Mamma ble fly forbanna. Hun raste i flere dager, men forstod til slutt at det nyttet verken å true eller presse meg. "Hvis du virkelig er glad i ham, pakk klærne dine og dra før pappa kommer fra jobb. Gift deg med en gang, ellers vil alle kalle deg ei hore," rådet hun meg. Jeg gikk ut døra samme time. Uken etter giftet jeg meg med Murteza, forteller Hafsa, med et fornøyet smil.

_Du nevnte tidligere at du var redd for å "utløse den store krigen". Hva mente du med det?

_Jeg er den første jenta i Norge fra Albania som har nektet arrangert ekteskap og giftet meg av kjærlighet. Jeg kunne blitt drept for det...

_Hva får deg til å tro det?

_Ei jente fra samme landsby som faren min ble drept. Først drepte de broren, så henne. Familien hennes bodde i England, og jenta var sammen med en engelsk gutt. Broren hennes var snill og hjalp henne å skjule forholdet, og han argumenterte mot faren da han ville gifte henne bort. Faren forstod at jenta hadde et forhold, men hun klarte å rømme før han fikk kloa i henne. Men faren lurte broren til Albania og drepte han. Hele det neste året jaktet han på jenta, dag og natt. Han fant henne, og kjørte henne til Albania. Hun ble også drept. Det er bare én historie. Det fins mange slike historier som vi ungdommer hører om og snakker sammen om. At folk blir drept, eller at folk forsvinner, blir holdt tilbake i foreldrenes hjemland, og så videre. Jeg har et par onkler og flere fettere her i Norge som er skikkelig gale. Klart at jeg var redd da jeg brøt tvert med tradisjonen om å gifte meg med en fra landsbyen.

_Hva mener du med "gale"?

_Jeg har alltid vært redd fetterne mine fordi de bestandig har overvåket meg. Bare å gå på byen en formiddag alene eller sammen med en venninne, var nok til at jeg fikk hjertebank. At jeg var på byen, tok de som tap av ære, at familien ikke hadde kontroll over meg, at jeg var horete. Jeg slappet bare av når fetterne mine var på ferie i Albania. Da kunne jeg puste ut, le og ha det moro ute. Ellers aldri. Bare noen tilfeldigvis dultet borti meg, hoppet jeg til i angst for at det var fetterne mine. Det hendte noen ganger at jeg snek meg på diskotek. En gang, og det ble siste gangen på diskotek for meg, danset jeg alene. Plutselig står to av fetterne mine foran meg. Jeg ble stiv av skrekk, trodde jeg skulle svime av. Han ene ser hatefult på meg og spør meg: "Hva i helvete gjør du her?" Jeg unnskyldte meg og sa at det var første gangen jeg var på diskotek. Jeg lovet at jeg aldri mer skulle gjøre det, og bedyret at jeg ikke hadde gjort noe galt. At jeg bare danset alene. Hvis jeg hadde kranglet med ham, hadde han dratt til meg. Med et blick som kunne drepe, pekte han på utgangsdøra og sa: "Stikk! Få på deg jakka og kom deg hjem. Du har dritt meg ut for kameratene mine." En annen gang oppdaget han meg i bilen til

en albansk gutt. Gutten hadde tilbudt meg skyss fordi han så meg i regnet på en bussholdeplass. Fetteren min kjørte som et svin etter oss og presset bilen opp på et fortau. Han hoppet ut av bilen, dro gutten ut på veien og banket han opp. Meg klabbet han også til. Så angsten for de folka har alltid vært der. Nå gjør jeg ingenting som jeg vet kan provosere dem. Går aldri ut mer og sånn. Så det er ikke bare foreldre en er redd når en bryter med tradisjonene, det er hele storfamilien.

_Hva sa fetterne dine til ekteskapet ditt?

_At de alltid hadde visst at jeg var ei hore. At det alltid har vært noe galt med hodet mitt. At det var ikke noe mer å vente. Men nå har de gitt seg.

_Hvorfor det?

_Kanskje fordi de forstår at jeg er glad i Murteza, og fordi at jeg aldri har vært sammen med en annen gutt. Men ærlig talt, så vet jeg ikke. Hadde det vært lillesøstera deres som stakk hjemmefra og giftet seg med den hun ville, så hadde de drept henne. Det er helt sikkert, sier Hafsa svært overbevist.

_Hvordan kan du være sikker på det?

Hafsa ler, rister nølende på hodet, og blir med ett grav alvorlig.

_Det er helt sykt. Du tror kanskje ikke hva jeg sier, men hun får ikke lov til noe som helst. Og nå har de tatt henne ut av skolen også, sier hun med et resignert sukk.

_Hvor gammel er kusina di?

_14 år.

_Da er hun jo i skolepliktig alder..?

_Tror du at de bryr seg om det eller? De har bare meldt fra til skolen at hun har flyttet tilbake til Albania, og så har de låst henne inne. Hun får ikke lov til å gå ut, ikke får hun se på fjernsyn, ingenting. Hvis fjernsynet står på og en dame i bikini er på skjermen, så er det: "Snu deg!" Og så begynner de å slå. De slår henne hele tiden, med belter og jeg vet ikke hva. Hun får ikke gå i butikken, for der er det blader med bilder av damer... Til og med å dusje er galt. Hvis hun dusjer mer enn en gang i uka, så sier de: "Hvem er det du dusjer for?" Det eneste hun gjør er å sitte på rommet sitt, lage mat og stryke klær. Hun venter bare på at hun blir giftet bort. Tør ikke si et pip, for da slår de mora også. Av og til ringer hun og gråter. Ber meg komme over fordi hun er så alene.

_Har du vurdert å melde fra til Barnevernet?

_Er du gal? Det nytter ikke. Da tar de henne bare til Albania med en gang. Og hvis Barnevernet gir henne til en fosterfamilie, kommer de til å forfølge henne til de finner henne. Aldri om de kommer til å gi opp før de finner henne. Da er hun ferdig. Dessuten tror jeg ikke hun tør å fortelle andre hvordan hun har det. Hun er glad i mora si og vil ikke at hun skal lide mer enn hun allerede gjør. Jeg spurte henne en gang om hun ville ha hjelp til å komme seg vekk, men hun svarte nei. Hun ville være hos mora si, for mora trengte henne. Mora har det så fælt, sa hun. Så det er nytteløst, fastslår Hafsa idet dørklokken ringer.

En venninne med samme etniske opprinnelse som Hafsa, setter seg sammen med oss. Hun kjenner historien om den innelåste jenta, og er skjønt enig med Hafsa i at det ikke nytter å hjelpe henne.

_ I alle fall ikke så lenge hun ikke våger å bryte med familien, sier venninnen.

_Du skjønner, det er mye vanskeligere for oss å bryte med familien vår enn det er for norske jenter. Norske jenter får all den friheten de vil ha. Som norsk er du alene. Ingen bryr seg med hva du gjør. Vi er vant til trygghet og masse kjærlighet. Alle bryr seg. Du blir holdt i bånd. Derfor er det vanskelig å bryte ut, mener Hafsa.

_Tror dere virkelig at norske jenter har frihet til å gjøre hva de vil? At foreldrene ikke setter grenser?

Jentene er med ett i villrede. De diskuterer løst seg imellom. Hafsa konkluderer:

_Med frihet mener vi at de trenger ikke være jomfru når de gifter seg. De kan overnatte hos venninner og ha venninner på besøk hjemme. De trenger ikke komme hjem klokka fem om ettermiddagen. Det er den friheten vi savner. Men norske jenter har ikke den tryggheten vi har. Vi er samlet som familie. Du føler deg virkelig elsket. Familien gjør alt for deg. Norske familier er delt, det er ikke bånd mellom familiemedlemmene. Du må klare deg selv.

_Norske jenter har for mye ansvar for eget liv, er det det dere mener?

_Ja, for oss er bare tanken på å skulle klare seg alene så skremmende at vi heller underordner oss familiens ønsker, sier Hafsa ettertenksomt.

_Hvordan kan du si at det er så mye kjærlighet i muslimske familier når du selv er utstøtt fordi du giftet deg med Murteza?

_Nei, det er sånn at hvis du ikke gjør som de sier, så driter de i deg. Men så lenge du går den veien de vil, så har du ordentlig kjærlighet, fortsetter Hafsa.

_Det er vel det vi kaller betinget kjærlighet; "gjør du som jeg sier elsker jeg deg, men hvis ikke...".

_Det kan du godt si. Det er sånn det fungerer. Men foreldrene våre mener ikke noe vondt med det. De føler virkelig at vi svikter dem, ikke er glade i dem, hvis vi ikke gjør som de sier. Pappa føler at jeg ikke er glad i ham siden jeg giftet meg med Murteza. "Hvordan kunne du gjøre det mot meg? Jeg har gitt deg alt, og så dummer du meg ut for hele familien og alle vennene mine? Jeg kan ikke vise meg ute lenger. Jeg trodde du var glad i meg," sa han. Han har mistet det viktigste; ansiktet sitt. Det er egentlig det det handler om. Vi blir alltid stresset på familiens ære. I hele oppveksten. Vi vet at æren deres er viktigere enn kjærligheten til barna, sier Hafsa.

_Det må være vondt?

_Både og. Er du på innsiden, får du alt. Er du på utsiden, får du ingenting. Du blir så avhengig, så redd for å være alene. Derfor er det nesten umulig å kjenne etter hva du egentlig ønsker deg i livet. Det er lettere å bare la seg styre, slippe ansvar. Bare håpe at alt ordner seg for deg i livet. Da mister du i alle fall ikke familien din. De er noen kjempeegoister, sier venninnen.

_Hvem?

_Foreldrene vel. De er så opptatt av fasaden. Men de mener ikke noe vondt med det. De er selv redde for å bli utstøtt av miljøet. Desperat redde. Derfor holder de ungene i tøylene. Derfor nekter de ungene å prøve seg ut i livet, velge selv. Og derfor blir de så gale hvis de mister kontrollen over oss, forklarer hun.

_Det var det som skjedde med kusina mi, legger Hafsa til. _De tok henne i å være på en fest med norske venner. Det var da det klikka for dem.

_Det er hovedproblemet for oss. Ufriheten. At vi ikke får lov til å være det vi er; nemlig først og fremst norske, men også med en del muslimsk kultur i blodet. De vil at vi skal være albanske, eller pakistanske for den saks skyld. Det er så slitsomt. Derfor velger de fleste av oss å gi etter for foreldrene. Lever som vi blir fortalt. Da blir det ikke bråk og du slipper å skjule deg hele tiden. Det er nesten bedre, sier venninnen. Hun er også utstøtt av sine foreldre ettersom hun flyttet til Oslo for å studere og bor alene på hybel..

_Hva med rasisme? Er ikke det et problem?

_Det har jeg aldri opplevd, sier Hafsa.

_Ikke jeg heller, men jeg har hørt at det er mye rasisme, sier venninnen.

_Hvor har du hørt det?

_Lest i avisen. Og hørt på fjernsyn. På skolen ble problemet med rasisme ofte diskutert i timene, forteller hun.

_ Hadde noen kalt meg for pakkis, så hadde jeg ikke brydd meg noe særlig. Hadde bare overhørt det, repliserer Hafsa. _Å bli kalt pakkis, ødelegger ikke livet mitt. Men den dagen jeg ble fortalt at jeg skulle giftes bort, da følte jeg at livet mitt ble ødelagt. Fremtiden ble virkelig tatt fra meg. Rasisme... Hafsa tar tankene med seg på en intern runde, og slenger med ett ut følgende setning:

_Dessuten er det ikke nordmenn som banker oss opp. Det er det våre egne som gjør, sier Hafsa.

KAPITTEL 6B: MEGLING OG FORSONING

Hafsa kranglet og gråt. Hun levde med frykt og forbannelse. Hun var psykisk utenfor i to år, rådvill, forvirret og ensom. Likevel klarte hun å unngå det uønskede ekteskapet, og hun giftet seg av kjærlighet. Prisen for sitt selvstendige valg er høy. Hun har tapt kontakten med sin familie. Per i dag er det høyst uklart om Hafsa noensinne kan gjenvinne et nært forhold til sine foreldre og søsken.

De siste tre årene har Oslo Røde Kors Internasjonale Senter (O.R.K.I.S.) hatt meglings mellom ungdom og deres foreldre på dagsordenen. I Norge er det O.R.K.I.S. som har lengst erfaring med meglings. Mange unge og deres familier har funnet tilbake til hverandre gjennom meglings til tross for dramatiske og alvorlige konflikter dem imellom.

Eva Khan ved O.R.K.I.S. har arbeidet med krisehjelp og støttetiltak for ungdom og foreldre i en rekke år. Krisene handler om konflikter med foreldregenerasjonen og deres tradisjoner, samt vansker med å finne sitt ståsted i det norske samfunnet. Khan skisserer to hovedtyper meglings: 1) Meglings som iverksettes raskt og som har kort varighet, 2) Meglings som har lang varighet og som påbegynnes først etter en periode med avstand mellom partene.

Kontakten med O.R.K.I.S. opprettes vanligvis gjennom skole, Barnevernet eller venner av den unge. Men ungdom og foreldre ber også på eget initiativ om hjelp til å løse konflikter.

_Den raske og korte meglings benytter jeg når konfliktnivået er lavt. Konflikten omhandler gjerne den unges opplevelse av ufrihet og for strenge grenser. Jenta kan for eksempel ha deltatt på fest uten tillatelse. Hun tør ikke å gå hjem etterpå. Hun har kanskje heller ikke våget å møte på skolen neste dag i frykt for at foreldrene venter ved skoleporten. Jenta selv, eller hennes støttespillere, tar kontakt for å få hjelp til å løse konflikten. Enten møtes partene på et nøytralt sted, eller jeg drar hjem til familien. Dersom jenta bare har vært borte en natt, er det som regel enkelt å megle mellom partene. Meglings handler om å få foreldrene til å forstå den unges behov for å delta mer i vanlig ungdomsliv. Mange foreldre trenger enkel informasjon om hva ungdomsliv i Norge innebærer. De har ofte et misforstått bilde av ungdomskulturen, et bilde som består av vold, dop og fri sex. Dette bildet har de stort sett tilegnet seg gjennom media. I vel så stor grad frykter de at deres barn skal havne i belastede innvandregjenger. Foreldrene må forstå at kravene den unge møter i det norske samfunnet om å være "norsk", mens kravene i hjemmet om å være "pakistansk", er forvirrende og medfører unødig psykisk belastning. Den unge må på sin side akseptere foreldrenes ståsted; at foreldrenes bakgrunn er totalt forskjellig fra norsk kultur, og at frykten for at deres barn skal havne i problemer er høyst reell for dem, sier Khan.

_Resultatet av meglings i slike situasjoner pleier å være gode. Men begge parter må være motivert for meglings. Ikke sjeldent blir foreldrene fornærmet under det første møtet og går i protest. De opplever at jenta er uhøflig fordi hun, sannsynligvis for første gang, sier klart ifra om hva hun mener er urimelig og

urettferdig adferd fra foreldrenes side. Men foreldrene kommer alltid tilbake. "Protestmarsjen" er mer et signal om at de vil behandles med respekt enn et uttrykk for uvilje mot å løse konfliktene. Foreldrene våger å gi den unge større frihet dersom de føler at de har kontrollen og autoriteten i behold.

_Dersom den unge har vært borte i en uke eller lengre, er megling mye vanskeligere. Familiens ære involveres ettersom den unge kan ha blitt sett på byen av andre i innvandremiljøet. Meglingen og oppfølging vil ta tid, og hjemflytting kan drøye, forklarer Khan.

Megling ved lavt konfliktnivå skjer også på initiativ fra foreldrene. De oppsøker O.R.K.I.S. fordi de ikke vet i hvilke miljø den unge oppholder seg. Foreldrene frykter at den unge er med i gjenger som er belastet med kriminalitet og rusmisbruk. Frykten er ofte berettiget. Ungdom som tidligere har vært brukere ved O.R.K.I.S., oppsøker ungdomsmiljøene i byen, og den unge bringes i kontakt med foreldrene.

_Av og til benytter jeg megling selv om partene ikke ønsker det. Hensikten da er å provosere frem både fakta og følelser. Etter noen runder, ser jeg ofte at partene våger å åpne seg for hverandre, vise forbannelse og fortvilelse, ansvar og bekymring. Etter at partene har sagt hva de mener, er neste megling adskillig enklere. Luften er renset, fakta er lagt på bordet fra begge sider, og utgangspunktet for videre diskusjon sier seg selv.

Dersom den unge har vært utsatt for fysisk mishandling og/eller tvang om å gifte seg, er megling en lang og tung prosess. Ikke sjeldent opplever Khan at partene kan trenge opptil ett års avstand før de signaliserer at de er rede til å møtes og snakke sammen. Avstanden karakteriserer hun som en konstruktiv tenkepause.

_Det nytter ikke å presse foreldrene og den unge til å bli venner igjen. Dersom de presses, vil konfliktene gjenoppstå nærmest umiddelbart. Situasjonen er dermed tilbake til utgangspunktet eller den forverres ytterligere. Ved alvorlige konflikter trenger den unge trygge rammer og avstand. Vi kan hjelpe den unge med opphold andre steder i landet, enten på folkehøyskole, i midlertidig fosterfamilie, eller på ungdomshjem. Under denne "tenkepausen" bygger partene opp savn etter hverandre. Den unge, og ikke foreldrene, må gi klarsignal om at meglingen kan starte. I mellomtiden har jeg gjerne møter med foreldrene for å få klarhet i deres tanker og følelser. Kjennskap til deres holdninger og forhold til tradisjoner fra fødelandet, vil fortelle meg mye om hvor gode mulighetene er for gjenforening med den unge. Uansett om foreldrene er svært konservative og tilsynelatende urokkelige, samt at de har begått straffbare forhold som fysiske og psykiske overgrep, er målet alltid en gjenforening, om så en gjenforening vil ta ti år. En gjenforening kan være alt fra at den unge flytter hjem igjen til at det opprettes telefonkontakt og jevnlig møter på utsiden av hjemmet. Den unge har lite å tjene på at det blir fullstendig brudd med familien. Båndene mellom medlemmene i en muslimsk familie er sterke. Brudd er derfor mye mer smertefullt for en muslimsk ungdom enn hva det er for en norsk ungdom. Norsk ungdom "trenes" til uavhengighet. De vet at en dag skal de forlate redet og stå på egne ben.

Mens ungdommen jeg jobber med, oppdras til avhengighet og et tett og livslangt samspill med familien. I tillegg vil den unge som taper familien også bli utstøtt av innvandremiljøet. Konsekvensene ved brudd er derfor svært dramatiske.

Eva Khan har flere ganger klart å megle mellom foreldre av kjærestepar. Kjærestene kan ha foreldre fra samme fødeland eller fra to ulike muslimske land.

_Det er uhyre vanskelig å få til en enighet om at de unge kan få lov til å gifte seg. Utgangspunktet for foreldrene er som regel at de aldri vil akseptere noe annet enn et arrangert ekteskap. Dessuten har de gjerne i lang tid hatt det klart for seg hvem sønnen eller datteren skal giftes bort til. Å få to ukjente foreldrepar til å sitte sammen med tanke på at de skal knytte slektskapsbånd, er bare én terskel som må overstiges. Den andre terskelen er å bearbeide følelsen av ærestap ved at barna bryter deres tradisjon. De vet at det vil bringe konflikter i storfamilien, og samtidig vil det skape kontroverser i innvandremiljøet. Situasjonen totalt sett for foreldrene er svært utrygg. For de unge, som vil ha hverandre uten å miste foreldrene, er situasjonen tilsvarende utrygg. Ofte har de ingen tro på at foreldrene lar seg bevege i en positiv retning. Mistroen er berettiget. Kjærlighetsekteskap er generelt sett tabubelagt blant foreldre. De unge frykter represalier hvis de fortsetter forholdet. En slik megling er fylt av drama og action i startfasen. Emosjoner i form av aggresjon og fortvilelse, følelse av svik og bedrag, gråt og høye røster, spiller seg ut i denne første akten.

_Dersom foreldrene ikke er villige til å la seg rokke, kan en lengre tenkepause være midlertidig løsning. De unge enes om å begrense kontakten seg imellom for å roe ned foreldrene. For å forhindre at foreldrene taper ansikt, løser vi konflikten ved at foreldrene offisielt "arrangerer" ekteskap mellom de unge. Så lenge ingen i miljøet kjenner til historien bak det "arrangerte" ekteskapet, kan foreldre være villige til en slik løsning. Det sentrale er om foreldrene føler at æren i forhold til innvandremiljøet er i behold. Å tape ansikt utad er ytterst få foreldre villige til.

Khan understreker at en vanskelig men vellykket megling, forutsetter tett oppfølging.

_Megling som krever lang tid, krever også nær oppfølging. Begge parter står fritt til å ta kontakt med meg, og jeg arrangerer møter mellom partene fra tid til annen. Oppfølging er særlig viktig når det har forekommet overgrep. Hyppig kontakt mellom meg og partene forebygger nye overgrep. I det offentlige ser vi at oppfølging er en mangelvare. Ungdom som har søkt hjelp i for eksempel Barnevernet, opplever ofte at de blir overlatt til familien uten etter kontroll. Ved at det offentlige er koblet inn, føler foreldrene tap av ære. Den unge er dermed svært utsatt for nye overgrep, erfarer Khan.

Khan mener at æresbegrepet er hovedårsaken til problemer mellom foreldre og ungdommen, og dermed mange unges lave livskvalitet. Dette gjenspeiles i megling. Fratas foreldre ære, oppnår en så godt som aldri forsoning mellom partene.

_Megling handler om å hjelpe den unge til å leve et fullverdig liv i Norge uten å ribbe foreldrene for ære. Æresbegrepet er det sterkeste hinderet for integrering av barn og unge i Norge. Fremdeles har ikke ledende innvandrere tatt opp dette til debatt. De har sviktet sine egne, og de har sviktet integreringsarbeidet de har påtatt seg. Dersom vi hadde klart å kvitte oss med æreskodeksen, ville både foreldre, barn og ungdom fått et uendelig mye bedre liv her. Myndighetene har i altfor stor grad lyttet til ledernes fremstilling av konflikter og behov. Mulighetene for å bli kvitt de ødeleggende æreskodeksene ligger ikke i hendene til førstegenerasjonsinnvandrere. Viljen og muligheten for endring ligger hos de oppvoksende generasjonene, forklarer Khan.

Ære eller rasisme?

Integreringsdebatten har til nå i all hovedsak omhandlet reell eller antatt rasisme og diskriminering av innvandrere. Kritikken av negative sider ved innvandreres medbrakte tradisjoner og holdninger er fremdeles tabubelagt. Dette gjenspeiles både i politiske handlingsplaner og i arbeidet til organisasjoner som har påtatt seg å arbeide for integrering. Konsekvensene av å betrakte muslimske innvandreres kulturbakgrunn nærmest som ei "hellig ku", frykter jeg forsinker integrering og reduserer livskvaliteten til innvandrere - særlig barn, unge og kvinner. Den mangelfulle integreringen, som blant annet viser seg ved de rådende ekteskapstradisjonene og overgrep som for nordmenn må synes å tilhøre fordums tid, kan føre til at nordmenn i økende grad utvikler fiendtlige holdninger til innvandrere.

Stortingsmelding nr. 17 (1996-97) "Om innvandring og det flerkulturelle Norge", er den siste nasjonalpolitiske handlingsplanen. Lik tidligere politiske meldinger, avspeiler også denne rapporten at rasisme og diskriminering skal være det mest sentrale problemet for innvandrere og deres barn.

Stortingsmeldingen åpner med disse setningene:

"Regjeringen legger til grunn at det norske samfunnet har vært og i økende grad vil være flerkulturelt. Kulturelt mangfold er berikende og en styrke for fellesskapet. På alle områder må det legges til rette for åpenhet og dialog, samhandling og nyskaping. Rasisme og diskriminering er i strid med våre grunnleggende verdier og må motarbeides aktivt."

Videre heter det: "De sentrale innsatsområdene i meldingen er:

- arbeid mot rasisme og diskriminering
- bedre norskopplæring for barn, unge og voksne
- kvalifisering for arbeidslivet"

Det 96 sider lange politiske dokumentet, som fikk tverrpolitisk oppslutning, tar utgangspunkt i at innvandrere utsettes for rasisme og diskriminering. Innvandreres største hinder for integrering og et verdig liv i Norge, er nordmenns fordommer og uvilje mot dem. Både tema og tiltak i meldingen,

avspeiler dette synet. Ett eksempel er meldingens intensjoner med holdningsskapende arbeid: "Informasjonsvirksomheten skal bidra til å realisere målet om likeverdige muligheter til deltakelse ved å øke kunnskapsnivået i befolkningen. Målet for myndighetenes holdningsskapende arbeid på dette området er å bekjempe rasisme, fremmedfrykt og diskriminering. Fokuset vil naturlig nok rettes mot nordmenns holdning til personer med innvandrerbakgrunn."

At innvandreres medbrakte holdninger og verdier kan være hemmende for integrering, berører meldingen i urovekkende liten grad. Det sies at likestilling også skal gjelde for innvandrerkvinner, og tvangsekteskap nevnes: "Barne- og familiedepartementet har som mål å videreutvikle hjelpetilbudet for unge jenter og gutter som har brutt ut av en vanskelig familiesituasjon, herunder tiltak som kan forebygge tvangsekteskap... Det er i første rekke behov for mer dokumentasjon før egnede tiltak kan utvikles."

Diskriminering og rasisme skal alltid tas svært alvorlig. Både myndigheter og enkeltindivider har ansvar for å reagere på urett som begås på bakgrunn av at mennesker har en annen etnisk bakgrunn enn den norske. Uavhengige rapporter viser blant annet at innvandrere fra ikke-vestlige land er hardere rammet av arbeidsledighet enn nordmenn, og at deres boforhold er dårligere (jamfør blant andre Statistisk Sentralbyrås rapport: "Levekår blant innvandrere", 1996).

Men opplever ikke-vestlige innvandrere Norge som rasistisk? Sosialantropolog Inger-Lise Lien ledet et prosjekt ved Norsk Institutt for By og Regionforskning fra 1993 til 1996. Prosjektet kartla pakistanere i Norge og deres opplevelser av diskriminering og rasisme. De oppfatter at undertrykkelse og rasisme er langt mindre utbredt i Norge enn i Pakistan. De klager også mindre over diskriminering, mobbing og vold enn det nordmenn gjør. Undersøkelse utført av Statistisk sentralbyrå (1996) støtter dette bildet: Innvandrere er ikke mer utsatt for vold enn nordmenn.

Jeg har hatt nær kontakt med muslimsk ungdom i Norge de siste fem årene, både som journalist, venn og bekjent. Per dags dato har jeg ikke møtt én jente eller gutt som opplever at eventuelle fiendtlige nordmenn og norske holdninger forringer deres liv. De formidler imidlertid at *de utestenges* fra norsk hverdagsliv fordi *familien og holdningene i innvandremiljøet stenger dem inne*. For de unge handler det først og fremst om i hvilken grad deres foreldre følger æreskodeksen.

Mange unge har tvert om opplevd nordmenn som støttespillere og hjelpere når de har slitt med familiære problemer. Mest slående er vel kommentaren til Hafsa når jeg spør om hun har opplevd rasisme i Norge: "Hadde noen kalt meg for pakkis, så hadde jeg ikke brydd meg noe særlig. Hadde bare overhørt det... Å bli kalt pakkis, ødelegger ikke livet mitt. Men den dagen jeg ble fortalt at jeg skulle giftes bort, da følte jeg at livet mitt ble ødelagt. Fremtiden ble virkelig tatt fra meg." Hafsas tanker og erfaringer er etter min erfaring langt mer representative enn et bilde av muslimsk innvandrerungdom som utsatt for hets og rasisme. Når jeg spør ungdom om de opplever rasisme, får jeg som regel denne typen svar: "Nei, jeg har ikke opplevd det, men jeg hører at det er mye rasisme."

Stortingsmeldingens grunnverdi bygger på mål og prinsipp om frihet, likhet og solidaritet:

"Alle, uansett bakgrunn, skal ha like muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet og bruke sine ressurser... Alle barn og unge, uansett opphav, må kunne skape sin egen identitet og framtid..." Hvilke muligheter de unge har til å bruke sine ressurser og skape sin egen framtid, diskuteres ikke. Ei heller at tradisjoner og verdier som foreldregenerasjonen har brakt med seg, kan begrense nettopp muligheten til å skape sin identitet og framtid. Stortingsmeldingen understreker tvert om hvor *viktig det er å bevare tradisjoner*, uten å konkretisere *hvilke* tradisjoner det siktes til: **"Det er mange måter å være norsk på. Ved aktivt å framheve at alle har like stor rett til å bringe med seg sine verdier og tradisjoner inn i fellesskapet, styrkes grunnlaget for samhørighet."**

Den universelle diskrimineringen

Enhver kjenner av arabiske og subkontinentale land, vil ha merket seg de sterkt diskriminerende og ofte direkte rasistiske holdningene til mennesker med mørkere hudfarge enn gjennomsnittet av landets befolkning; jo lysere hudfarge, dess vakrere anses en å være. I Pakistan gjenspeiler denne holdningen seg ved at en jente med "for mørk" hudfarge, har mindre verdi på ekteskapsmarkedet. Jenter rammes hardere enn gutter ettersom jenter vurderes sterkere ut fra skjønnhetsideal. Det mest grelle utslaget av denne undertrykkende holdningen, vises ved kidnapping av unge kvinner til prostitusjon. Mest ettertraktet er unge kvinner som tilhører etniske grupper med lys hudfarge, det vil si pathanere og afghanere.

Norskpakistanske jenter rammes også av diskriminering på bakgrunn av mørk hudfarge. En jente fortalte meg tilforlatelig: "Jeg er et godt gifte, jeg. Fordi jeg er lys i huden." Holdningene i forhold til hudfarge er de samme i det norskpakistanske miljøet som i Pakistan. Derfor vil et ekteskap mellom en norskpakistaner og en svart afrikaner, amerikaner eller kariber, anses som fullstendig uakseptabelt.

Diskriminering rammer også pakistanere som tilhører lav kaste. Pakistanere har videreført det hinduistiske kastesystemet og "islamisert" det. Mennesker som tilhører lav kaste, oppfattes som mindre verdt. Kristne pakistanere behandles som urene og forurensende. Ekteskap på tvers av kaste forekommer ytterst sjeldent.

Araberes holdning til hudfarge og menneskers verdi, tilsvarer langt på vei den pakistanske holdningen. Jeg spurte en arabisk venn hvordan familien hans vil reagere dersom han gifter seg med en svart kvinne. "Katastrofe! Det er umulig!" svarte han.

Pakistaneres og araberes uvilje og fordommer mot mennesker med mørk hudfarge, betyr selvsagt ikke at vi hvite nordmenn, med selvfortreffelig mine, kan lene oss tilbake i godstolen: "Ha, dere er ikke bedre enn oss. Kanskje dere til og med er ennå verre!" Poenget mitt er å vise en flik av hvor ensrettet

innholdet i integreringsdebatten har vært så langt. Diskriminering innvandrere imellom på grunnlag av hudfarge og kastetilhørighet, er kanskje et langt mer omfattende problem for dem i dagliglivet enn eventuelle nedsettende holdninger fra nordmenns side.